

СЪДБОВНА СЪПКА ПО ПЪТЯ НА ОТСТЪПЛЕНИЕТО

В труда си «Църковно-календарният въпрос», който се появи преди четвърт век, за да обоневе богословски църковно-календарната реформа у нас през 1968 г., проф. Тодор Събев споменава на няколко места т.нар. Всеправославен конгрес, състоял се от 10 май до 8 юни 1923 г. в Цариград.¹ Авторът привежда и решението на този конгрес за «изправяне на Юлианския календар»², т.е. за неговото заменяне с т.нар. новоюлиански календар, който до 2800 г. практически съвпада със западния григориански календар. Т. Събев спокойно се позовава на конгреса в Цариград, който той предпочита да назовава «Православно съвещание». За него, както и за всички поддръжници на календарната реформа, Цариградският конгрес има безспорен авторитет на меродавен църковен форум. Но премълчаването на факти не може да прикрие тежките канонически недъзи на конгреса

от 1923 г. По думите на проф. С. Троицкий «бъдещият историк на Православната Църква трябва да признае конгреса от 1923 г. за най-печалното събитие в нейния живот през XX в.».³ Самонарекъл се без всякакво основание «всеpravославен», конгресът в Цариград отваря пътя за промяната на светотеческия еортологий (църковния календар) и дава силен тласък за нахлуване на модернизма в Православната Църква. Въпреки че отначало решенията му са отхвърлени почти всеpravославно, Цариградският конгрес успява да разкъса литургичното и календарно единство на Православната Църква – реформираният календар постепенно се налага в редица поместни църкви. Оттук възниква печално разединение както в богослужебно-празничната практика на отделните поместни църкви, така и между членовете на църквите, официално възприели това противоканонично нововъведение.

Какъв е духовно-идейният климат, породил «всеpravославния» конгрес в Цариград? Кой е неговият инициатор? Какви са неговият състав и канонически статут? Какви са дейността, решенията му и какъв е техният отзвук в pravославния свят? – Ето основните въпроси, които ще бъдат разгледани накратко в следващите редове.

* * *

Краят на XIX в. и началните десетилетия на XX в. бележат дълбоки сътресения и промени в

духовния живот на православните народи. От една страна, сред висшите обществени слоеве и интелигенцията бързо набира или доутвърждава своя престиж светският тип мисловна и ценностна ориентация, подхранван обилно от мирогледните модели на мощните новоезически течения в западната култура. От друга страна, сред богословските и църковните кръгове започват да проникват идеите на зараждащия се протестантски икуменизъм. Постепенно православни йерарси и богослови започват да откликват на тежненията към «обединяване на всички християни» – обединяване не по единствения възможен път: завръщане на отпадналите в Едната Неразделима Православна Христова Църква, – а чрез търсене на общ език, общи действия, и дори молитвено общение между различните изповедания; или накратко казано чрез търсене на единство по един размит и неясен хоризонтал, което отменя самата мисъл за покаяно възвръщане в лоното на Православната Църква обратно по изминатия низходящ вертикален път на постепенното отпадане от нея.⁴ Двете окръжни послания от 1902 и 1904 г. на иначе традиционалистичния Цариградски патриарх Йоаким III (1878–1884; 1901–1912) са първите официални документи на Цариградската патриаршия, в които вече се усеща влиянието на икуменическите идеи.⁵

Под косвеното влияние на силните прогресистки и революционни настроения, целенасочено

заквасвани от масонството, се засилва и религиозното свободомислие на православна почва. То е особено характерно за т.нар. руско религиозно «възраждане» в първите десетилетия на XX век. Тъкмо религиозното свободомислие подготвя почвата за обновленството – тази първа «църковна» форма на православен модернизъм (един своеобразен протестантизъм от източен обряд) през изминалото столетие. Като религиозно течение обновленството е типично както за следреволюционна Русия (в крайно драстични форми), така (със съответна специфика) и за елинския православен свят през 20-те години.

Съпоставителна илюстрация на обновленските тенденции са съборът на основаната в Русия през 1922 г. «Жива църква» и «Всеpravославният» конгрес в Цариград, състояли се почти по едно и също време (май–юни 1923 г.). Независимо че конгресът приема решение в защита на руския патриарх Тихон и се разграничава от живоцърковниците, и двата форума постановяват промяна на църковния календар, допускат втори брак за духовните лица, издават и други постановления и обсъждат реформи в духа на един немислим само преди броени години религиозен либерализъм.

Повратът на Цариград към една икуменически ориентирана църковна политика се ознаменува от енцикликата «Към Христовите църкви из целия свят», издадена през януари 1920 г. от местоба-

зителя на патриаршеския престол, Бруския митрополит Доротей (1919–1921). Това рязко апостасийно пренасочване на Цариградската патриаршия към икуменизма се предшества и съпътства от редица идейно-политически фактори.

След завършека на Първата световна война Гърция е страна победителка. Поражението на Турция донася небивал успех на политическата групировка, възглавявана от масона Елефтерий Венизелос (1864–1936). Благодарение на нейните усилия през май 1917 г. Гърция застава окончателно на страната на Антантата и обявява война на държавите от Тройния съюз. След края на войната по силата на Ньойския (1919) и Севърския (1920) мирен договор Гърция получава Северен Епир, Западна и почти цяла Източна Тракия, егейските острови Имврос и Тенедос, Додеканезите, както и значителна малоазийска територия с център Смирна. Обаче партията на Венизелос не се задоволява с тези придобивки, а усилено се стреми към възраждане на Византийската империя със столица Константинопол. Съюзническата окупация на града (16 март 1920 – 6 октомври 1923 г.) сякаш приближавала сбъдването на този блян. Тъкмо на тези политико-националистични настроения се поддават ръководните църковни кръгове в Цариград, където по онова време преобладават политическите привърженици на Венизелос. Патриаршията дори започва да се обръща

по разните граждански дела не към турското правителство, а към английските окупационни власти. В качеството си на местопазител митрополит Доротей посещава през 1920 г. страните от Западна Европа, включително и Англия, за да настройва управляващите кръгове в полза на Гърция. Той дори излиза с обръщение към Великите сили за унищожаване на турската държава. Национално-политическите интереси на константинополските йерарси, надеждата им да получат помощ от Антантата срещу Турция, ширецият се християнски либерализъм, бързо развитото се в следвоенните години икуменическо движение, пряката намеса на политици и йерарси масони – това са основните фактори, които тласкат Константинополския престол към идеите на икуменизма и към активно сътрудничество със западните икуменически организации.

Още в началото на енцикликата от 1920 г. се заявява, че Константинополската църква смята за съвместими взаимното сближаване и общение на различните «Християнски църкви» с наличието на догматически различия между тях. Инославните общности се наричат «почитани Християнски църкви», които «не са чужди и далечни, но са родствени и близки в Христа» и са «сънаследници, съставящи едно тяло и съпричастни на обещанието Божие в Христа». Дори се предлага да се основе «Общество на църквите».⁶ Като първа стъпка към

сближаване енцикликата предлага «приемането на единен календар за едновременно празнуване на големите християнски празници».⁷

Но този документ е запечатал не само първата година целувка на Цариград с ереста на икуменизма. Бидейки по същество обръщение на една поместна Църква към еретическите общности, наречени «Христови църкви из целия свят», енцикликата говори самозвано от името на всички поместни църкви, т.е. на цялата Православна Църква, и то по изключително важни въпроси от догматико-канонически характер. Това е първият открит папистичен опит на Константинополския престол да подмени със себе си авторитета на цялата Православна Църква.⁸

В съответствие с енцикликата от януари 1920 г., без съгласието на другите църкви-сестри, Цариградската патриаршия влиза в официално сътрудничество с представители на икуменическото движение и през август 1920 г. участва самолично в предварителната конференция по въпросите на «Вяра и устройство» в Женева.

Около година по-късно новоизбраният Цариградски патриарх Мелетий IV (1921–1923), за когото ще стане дума след малко, в словото си при интронизацията подчертава: «Поставям се в служба на Църквата от първия неин престол за развитие на отношения на колкото е възможно по-тясна дружба с неправославните християнски църкви на

Изтока и Запада, за придвижване делото на обединението между едните и другите».⁹ Същото икуменическо кредо изповядва в своето интронизационно слово приятелят и съидейникът на Мелетий IV – Атинският архиепископ Хризостом (1923–1938), който през 1924 г. въвежда новия календар в Еладската църква: «... За такова сътрудничество (с инославните – ск.м. – е.Ф.) няма нужда от предпоставки или... от догматическо единство, защото единството на християнската любов е достатъчно.»¹⁰

Тясното обвързване на омаяната от националистични копнежи константинополска йерархия със следвоенната европейска политика, с икуменическото движение и с масонските кръгове във и извън Гърция дава своя най-горчив плод в началото на двайсетте години на миналия век, когато на цариградския престол се възкачва вдъхновителят и организаторът на «Всеpravославния» конгрес от 1923 г. – Мелетий IV (1871–1935).

Кой е Мелетий Метаксакис?

Светското му име е Емануил Метаксакис. Роден е на 21 септември 1871 г. в село Парсас на о-в Крит. През 1889 г. постъпва в Семинарията на Всесветия Кръст в Йерусалим. През 1892 г. е постриган за монах с името Мелетий и е ръкоположен за йеродякон. През 1900 г. завършва Богословския факултет на Кръста и е назначен от Йерусалимския патриарх Дамян за секретар на Св. Синод.

През 1908 г. патриарх Дамян изгонва от светите места Мелетий заедно с тогавашния архимандрит Хризостом (бъдещия Атински архиепископ, за когото стана дума), заради «противобожигробска дейност.»¹¹ През 1910 г. Мелетий Метаксакис е избран за Китийски митрополит в Кипър. Още в предвоенните години митрополит Мелетий започва успешни преговори в Ню-Йорк с представители на епископалната църква за разширяване на взаимните отношения между нея и Православната Църква.¹² След смъртта на патриарх Йоаким III (13 ноември 1912) през 1913 г. Мелетий се очертава като претендент за Константинополския престол. Но Св. Синод решава, че «от каноническо гледище» Мелетий Метаксакис «не може да бъде регистриран като кандидат за патриаршеския престол в Константинопол.»¹³ През 1918 г. благодарение на политическите си познанства и връзки той противоканонично се възкачва на архиепископския престол в Атина, но след поредната политическа промяна бива отстранен. Мястото му заема несправедливо прогоненият каноничен Атински архиепископ Теоклит (20 декември 1920). Като Атински архиепископ Мелетий заедно с група свои съмишленици¹⁴ посещава Англия, където разговаря в благосклонен смисъл за обединение на англиканството с Православната Църква. През февруари 1921 г., Мелетий заминава за Съединените щати. Според съобщение на тогавашния

гръцки посланик във Вашингтон до началника на Солунската префектура, на 17 ноември 1921 г. Мелетий «в богослужебно одеяние взел участие в богослужение в англикански храм, като се молил заедно с англиканите коленопреклонно пред светия престол, целувал го, произнесъл проповед и благословил намиращите се в храма.»¹⁵

Междувременно, въз основа на тъжба, подадена срещу Мелетий Метаксакис от университетския професор Павел Каролидис, се завежда предварително следствие, което установява, че Мелетий трябва да бъде призован на съд пред Свещения Синод на Еладската Църква. На 21 ноември 1921 г. Св. Синод се разпорежда «за провеждане на следствие срещу Мелетий.»¹⁶ И докато следствието се води в ущърб на Метаксакис, съвсем неочаквано на 25 ноември 1921 г. той е избран за Константинополски патриарх. Независимо от това Св. Синод на Еладската Църква на 29 декември 1921 г. лишава от сан Мелетий Метаксакис за редица църковни провинения и за причиняване на разкол.¹⁷ Макар и низвергнат, на 24 януари 1922 г. бившият митрополит е интронизиран за вселенски патриарх. Лишаването на Мелетий от сан е снето противоканонично под натиска на политически сили на 24 септември 1922 г. – цели девет месеца след неговото налагане. В злополучния избор на Мелетий за патриарх се намесват политическите кръгове около Венизелос, а също и англиканската църква.¹⁸

Ето какво разказва за този избор митрополитът на Константинополския патриаршески Синод Герман Каравангелис: «През 1921 г. избирането ми за Вселенски Константинополски патриарх беше сигурно. От 17 гласа... 16 бяха за мене. Тогава един мой приятел мирянин ми предложи 10 000 лири и повече, за да се откажа в полза на Мелетий Метаксакис. Естествено отхвърлих предложението му с негодувание и отвращение. Ненадейно обаче в нощта преди избора ме посети у дома тричленна делегация на «Национална отбрана» и горещо ме помоли да оттегля кандидатурата си в полза на Мелетий Метаксакис. Членовете на делегацията казаха, че той би внесъл за нуждите на патриаршията 100 000 долара и понеже имал най-приятелски отношения с протестантските епископи в Англия и Америка, щял да бъде полезен за националната кауза. Затова националните интереси налагали за патриарх да бъде избран Мелетий Метаксакис. Без друго такова било желанието на Елефтерий Венизелос. Върху това предложение мислих цяла нощ – продължава митрополит Герман. – В патриаршията цареше стопански хаос. Атинското правителство бе престанало да изпраща субсидии, а други приходи нямаше. Патриаршеските чиновници трябваше да изплащат заплати за девет месеца, благотворителните учреждения на патриаршията бяха изправени пред стопански затруднения. Поради това и заради народното благо

– както си мислел заблуденият йерарх – приех предложението...»¹⁹ И така, на следващия ден, 25 ноември 1921 г., за обща изненада, за Константинополски патриарх е избран Мелетий Метаксакис.

Неканоничността на този избор проличава и от следния факт. Два дни по-рано, на 23 ноември 1921 г. в Цариградския Синод бива внесено предложение за отлагане на избора за патриарх поради канонически причини. Мнозинството от синодалните членове гласува за приемане на това предложение. Обаче в деня на избора гласувалите «за» биват заменени с други архиереи, което обезпечило избирането на Мелетий за патриарх. Поради тази скандална постъпка на 20 декември 1921 г. в Солун се провежда заседание на по-голямата част на архиереите на Константинополската патриаршия. Те обявяват, че «изборът на Мелетий Метаксакис е проведен при явно потъпкване на свещените канони» и предлагат «действителен и каноничен избор на Константинополски патриарх».²⁰

Независимо от всичко Мелетий се закрепва на патриаршеския престол. През 1922 г. под негово давление Константинополската църква, без предварително да уведоми поместните Православни църкви, признава оспорваната и от Рим действителност на англиканската йерархия. През 1923 г. той свиква «Всеpravославния конгрес» (10 май – 8 юни). На 1 юни негодуващи срещу патриархановатор духовници и миряни се събират на митинг,

който прераства в нападение срещу зданието на патриаршията с цел Мелетий да бъде низвергнат и прогонен от Константинопол. На 1 юли 1923 г. под предлог на заболяване и нужда от лечение Мелетий Метаксакис напуска Константинопол, а на 20 септември 1923 г. под натиска на гръцкото правителство и при посредничеството на Атинския архиепископ Хризостом той подава оставката си от Константинополския патриаршески престол.

През 1926 г. Мелетий е избран като втори кандидат за овдовелия Александрийски престол. Първ избраник е Нубийският митрополит Николай. Съгласно практиката следвало първият кандидат да бъде провъзгласен за патриарх. Макар и с цяла година закъснение египетските власти утвърждават «избора» на Мелетий (20 май 1926). С цената на «недоволство и разцепления» той прокарва новия календар в диоцеза на Александрийската патриаршия.²¹ Още като Цариградски патриарх Мелетий установява връзки с руските обновленци. В Посланието на обновленския синод до Мелетий по случай избирането му за Александрийски патриарх между другото се казва: «Свещеният Синод със сърдечна признателност си спомня за моралната подкрепа, която бе оказана от Ваше Блаженство, в битността на Ваше Блаженство на Константинополски патриарх, на Свещения Синод чрез встъпването в каноническо обще-

ние с него като единствен законен управителен орган на Руската Православна Църква.»²²

През 1930 г. начело на църковна делегация Мелетий Метаксакис взема участие в Ламбетската конференция²³ и преговаря за «обединението» на англиканите с Православната Църква.

Вече смъртно болен, Мелетий се кандидатира за Йерусалимски патриарх, но не бива избран. По този повод митрополитът на Керкира Методий Кондостанос (1942–1967) пише: «Беглецът от светите места, от Китий, от Атина, от Константинопол, Мелетий Метаксакис – непостоянен и неспокоен властолюбив дух, зъл демон, и от Александрия не се полени в стремежа си да се натрапи за Йерусалимски патриарх.»²⁴

Мелетий Метаксакис умира на 28 юли 1935 г. и бива погребан в Кайро.

След всички тези данни от биографията на Мелетий едва ли би предизвикал учудване фактът, че той е бил масон. Непосредствено след избирането му за Китийски митрополит Мелетий приема масонско посвещение в Константинопол и става член на масонската ложа «Хармония», както съобщава това по случай смъртта му масонското списание *Pythagore-Equerre* (т. IV, ч. 7-8, 1935 г.).²⁵ През 1967 г. учредителният комитет на «Масонски бюлетин», орган на великата ложа на Гърция, възлага на масона Александър Зервудакис да състави студия, в която «да изобрази още една сияеща звезда,

която блесна и озари небосклона на Гръцката Православна Църква.»²⁶ Зервудакис изготвя обширна биография на Мелетий Метаксакис, с когото той се среща в Константинопол в трагичните за Гърция дни след загубата на войната срещу Турция през 1922 г. *«Поздравих го както масон поздравява масон – пише Зервудакис. – Той се усмихна и ми каза: виждам, че ме разбирате»* (к.м. – е.Ф.).²⁷ От студията на Зервудакис узнаваме, че Мелетий се среща за пръв път с масони в Константинопол през 1906 г. Прякото сътрудничество на Мелетий с гръцките масонски среди в Константинопол датира от 1908 г. Масоните, с които той контактува, започват да действуват усилено *«изследователският и любознателен дух на Мелетий... да се реши... да последва примера на толкова много английски и други чужди епископи и... да се посвети в тайнствата, скрити в масонството»* (к.м. – е.Ф.).²⁸ Мелетий е записан в Константинополската ложа «Хармония» под № 44. Масонско посвещение приема през 1909 г. По този повод Зервудакис изтъква: *«Помня с каква гордост и радост всички братя говореха за посвещението на избрания тогава Мелетий в нашата ложа.»*²⁹ *След посвещението си – отбелязва Зервудакис – брат Мелетий разгръщаше масонска дейност навсякъде, където се намираше по време на бурния си живот»* (к.м. – е.Ф.).³⁰ *«Малцина са тези – пише в заключение гръцкият масон, – които като брат Мелетий*

приеха масонството и го направиха свой жизнен опит (к.м. – е.Ф.). И беше истинска загуба, че толкова скоро той бе призван... във вечността...»³¹

Главни съратници на Мелетий в провеждането на календарната реформа са неколкократно споменаваният Хризостом Пападопулос и професорът от Атинския Богословски факултет А. Аливизатос. През 1923 г. гръцкото правителство свиква Избирателен Синод в състав от пет души, който на 23 февруари 1923 г. избира с три гласа «за» нов Атински архиепископ – професора по богословие архимандрит Хризостом Пападопулос. В негова полза е препоръката на Богословския факултет на Атинския университет, изготвена «по инициатива на професор Амилкас Аливизатос и съгласувана с Е. Венизелос и патриарх Мелетий Метаксакис.»³² Проведеният избор е неканоничен.³³ След два дни Хризостом е ръкоположен за Атински архиепископ само от тримата гласували за него архиереи. Тъкмо по това време споменатият погоре митрополит Герман Каравангелис се готвел да отпътува от Атина. Тогава мнозина негови приятели издигат кандидатурата му за Атински архиепископ. Но министър-председателят Гонатас повиква синодалните архиереи и ги убеждава да изберат Хризостом Пападопулос.³⁴

И така, църковно-календарната реформа, проведена на «Всеpravославния» конгрес през 1923 г. е замислена и осъществена главно от нека-

ноничния Атински архиепископ Хризостом, от избрания за Константинополски патриарх низвергнат митрополит Мелетий Метаксакис и от проф. Амилкас Аливизатос. И двамата йерарси са поддържали тесни връзки с протестантите в Англия и Америка. И двамата заемат катедрите си с активната намеса на светската власт. Затова и двамата е трябвало да се подчиняват на издигналите ги масонски и политически кръгове. «Хората, получили власт, са роби на тези, които са дали благоволенieto си», казва св. Василий Велики.³⁵

* * *

Още по време на своето неканонично пребиваване на Атинския архиепископски престол «свободният зидар» Мелетий Метаксакис поставя през 1919 г. пред Синода на Еладската Църква въпроса за промяна на църковния календар. Мелетий предлага да се създаде комисия за проучване на въпроса. Синодът на Еладската Църква одобрява предложението и издава съответната разпоредба. Сформираната комисия изпраща на Синода следния окончателен текст: «Комисията е на мнение, че смяната на юлианския календар, ако не противоречи на канонически и догматически основания, може да стане със съгласието на всички останали Православни автокефални църкви, преди всичко на Константинополската патриаршия, на която би трябвало да се предостави инициативата за всяко

съответстващо действие, при условие да не се преминава към григорианския календар, а да се състави нов, по-точен в научно отношение календар, свободен и от другите недостатъци на двата употребявани календара – юлианския и григорианския.»³⁶ Тази вътрешно плъзгава и дипломатично отмерена в изказа си постановка без особена аргументация приема за наложителна смяната на църковния календар. Едновременно с това тя се опитва да запази необходимото приличие, като говори за канонически и догматически основания и изисква съборност на решението. Впоследствие обаче тези условия ще бъдат забравени.

Решението на комисията бележи нова крачка към желаната от Мелетий и неговите «другари» календарна реформа. На заседанието си от 20 май 1919 г. Синодът на Еладската Църква единодушно приема мнението на Мелетий, че «държавата е свободна да приеме григорианския календар като европейски, а до изработването на нов научен календар за Църквата остава в сила юлианският календар.»³⁷ Синодът изпраща на гръцкото правителство това мнение заедно със становището на комисията за календарната реформа. На същото заседание масонът Мелетий Метаксакис изрича между другото и следните знаменателни думи: *«Положението на Православната Църква в Русия сега се промени и има по-благоприятни изгледи за сближаване със Запада»* (к.м. – е.Ф.) и по-

нататък подчертава: «Приемаме, че трябва да се промени календарът.»³⁸

След своето светкавично и незаконно издигане на Константинополския престол Мелетий Метаксакис продължава да работи упорито и методично в тази насока. Той поема препоръчаната от комисията при Синода на Еладската Църква инициатива и в послание от 3 февруари 1923 г. «до Блаженейшите и Високопреосвящените предстоятели на светите православни църкви на Александрия, Антиохия, Йерусалим, Сърбия, Кипър, Гърция и Румъния»³⁹ поставя въпроса за промяната на църковния календар. В посланието се изтъкват следните мотиви за реформата:

Въпросът за календара е поставен отдавна, «но придобива особено голяма важност в наши дни»⁴⁰, когато «става все по-явна необходимостта от употребата на един календар, еднакъв с този в останалата част на Европа и в Америка.»⁴¹ Православните държави последователно възприемат «европейския календар». Очевидна е трудността от употребата на два календара в обществения живот. «Поради това отвсякъде се отправят към Църквата пожелания и молби да бъде изнамерен начин да се установи един-единствен календар в светската и религиозната област, не само за да бъде православният в хармония със себе си като гражданин и християнин, но и за да се подпомогне... всехристиянското единство, като

всички, призвани чрез името на Господа, празнуват в един и същи ден Неговото Рождество и Възкресение»⁴² Същите тези мотиви патриарх Мелетий посочва и във въстъпителното си изказване при откриването на «Всеpravославния» конгрес.⁴³

Както се вижда, преките основания за църковно-календарната реформа се коренят не в Предаването, богословието, литургичния живот и каноническите норми на Православната Църква, а в хоризонталистичните измерения на едно полурегиозно-полусветско мислене, в икуменическият култ към политико-религиозната идея за християнско единство.

В посланието си Мелетий Метаксакис приканва «предстоятелите на светите православни църкви да дадат съгласието си за създаване на *Комисия* (к.м. – е.Ф.) с участието на един или двама представители на всяка от тях, която да се събере в Константинопол веднага след предстоящия празник на божествената Пасха, за да проучи обстойно календарния въпрос и евентуално други спешни всеправославни въпроси, и да посочи начина за тяхното каноническо разрешаване.»⁴⁴

Посланието на Мелетий не среща положителен отзвук в лицето на най-старшите след Цариград древни патриархати: Александрийския, Антиохийския и Йерусалимския.

Независимо от това на 10 май 1923 г. в Константинопол под председателството на Мелетий

Метаксакис въпросната комисия започва своята работа. В нейните заседания взимат участие девет души: шестима епископи, един архимандрит и двама миряни.

Ето поименно участниците:

От Константинополската патриаршия – трима представители:

– Константинополски патриарх Мелетий IV – председател

– Кизически митрополит Калиник

– мирянинът В. Антониадис – професор по богословие в Халки

От Кипърската Църква – един представител:

– Никейски митрополит Василий (по-късно Вселенски патриарх 1925–1929).

От Сръбската Църква – двама представители:

– Черногорски и Приморски митрополит Гавриил (по-късно Сръбски патриарх, †1952)

– мирянинът д-р Милутин Миланкович – професор по математика и механика в Белградския университет

От Еладската Църква – един представител:

– Драчки митрополит Яков

От Румънската Църква – един представител:

– архимандрит Юлий Скрибан

В Комисията взема участие и Алеутският и Североамерикански архиепископ Александър (Немоловски), който тогава се намирал в неизяснено канонично положение и всъщност не бил

ничий представител. (Срещу този епископ били отправени сериозни канонически обвинения от Задграничния Руски Архиерейски Синод. По-късно той преминава към евлогианския екзархат под юрисдикцията на вселенския патриарх).

Освен споменатите девет участници на първите няколко заседания присъствува и Кишиневският и Хотински архиепископ Анастасий (Грибановски) от Задграничния Руски Архиерейски Синод, който по това време бил в Константинопол. Още на първото заседание от 10 май 1923 г. той изрично заявява, че няма «определени инструкции по календарния въпрос от карловацките руски йерарси»⁴⁵ и скоро напуска това необичайно събрание.

Да се нарече църковен форум с такъв състав «Всеpravославен» е меко казано произвол. На него не са представени трите най-старши след Константинопол патриархата: Александрийският, Антиохийският и Йерусалимският, които отказват да изпратят свои представители. Не участвуват и Руската Православна Църква, Синайската архиепископия, а също и Българската Православна Църква (смятана тогава за схизматична от Вселенската патриаршия). Трябва да отбележим не само отсъствието на повече от половината поместни православни църкви, но и съмнителните пълномощия на самите участници. Според проф. С. Троицки, виден богослов и канонист, изясняващ църковно-правната страна на разглеждания въпрос, чле-

новете на Конгреса не са имали право да изразяват мнението на своите църкви, защото поместните църкви не били изработили въз основа на предварително свикани поместни архиерейски събори своето становище по въпросите, влезли в програмата на Конгреса. При това положение делегатите всъщност са могли да изразяват «само своето лично мнение»⁴⁶ или в най-добрия случай мнението на своите Синоди, които обаче нямат право да решават общоцърковни канонически, а още по-малко догматически въпроси. Проф. Троицки оценява от църковно-правно гледище «Все-православния» конгрес като «частно събрание на няколко лица, които са си поставили задачата да разгледат някои въпроси, вълнуващи сега Православната Църква, и да изразят своето мнение по тези въпроси.»⁴⁷ Въпреки тази каноническа неправомерност на Конгреса откъм състав и пълномощия патриарх Мелетий заявява самоуверено в едно от своите изказвания: «*ние работим като комисия на цялата Църква*».⁴⁸

Конгресът от 1923 година е уродлив прецедент и като вид «орган» на църковно законодателство. Свикан и започнал дейността си като «Комисия на православните църкви»⁴⁹ или «Всеpravославна комисия»⁵⁰, на третото заседание (18 май 1923) той е преименуван «Всеpravославен конгрес». Както съвсем основателно изтъква проф. Троицки, «за пръв път в историята на Православната Църква, в

която досега е имало само един орган за общоцърковно законодателство – съборите, сега тази задача поема някакъв «Всеpravославен конгрес», учреден по примера на панангликанските конгреси... и на политическите конгреси и конференции.»⁵¹ В меморандума си от 14 юни 1929 г. до Архиепископския събор на Еладската Църква Касандрийският митрополит Иринеи († 1945) с негодувание пише: «Какво право имаше този пришълец (Мелетий Метаксакис – ск. м. – е.Ф.) без мнението на митрополитите на Вселенския престол да свика Всеpravославен конгрес? *И по кой закон или канон предстоятелите на една поместна Църква отмени решението на всички източни патриарси по въпроса за календара и пасхалията* (к. м. – е.Ф.), взето от изтъкнатите... патриарси Константинополски Йеремия II, Александрийски Мелетий Пигас, Антиохийски Йоаким и Йерусалимски Софроний? Позволено ли е в гражданските дела по-низша съдебна инстанция да отменя решение на по-висшата?»⁵²

Можем да обобщим: според св. канони църковни въпроси от поместен и вселенски характер се обсъждат и решават единствено от Събора на епископи⁵³, които имат паство и епархия, а не от «конгреси», «съвещания» или «конференции». От църковно-правно гледище «Всеpravославният» конгрес в Цариград е неканоничен откъм състав, пълномощия и функции. Така че неговите решения, взети напълно неправомерно сякаш от името

на цялата Православна Църква, не могат да имат никаква стойност за поместните православни църкви. А както по-нататък ще видим, и самите решения по своето съдържание са в рязко противоречие с каноните на Православната Църква.

Да очертаем бегло работата на Конгреса от 1923 г. Тя протича в 11 заседания от 10 май до 8 юни 1923 г. и не се ограничава само с въпроса за реформирането на църковния календар. На второто заседание (11 май 1923) патриарх Мелетий изрежда следните «канонически и църковни въпроси», по които Комисията трябвало да изработи свое становище:

1. Въпросът за пренасяне на големи празници в чест на светци в близкия неделен ден (с оглед да се намали броят на неприсъствените дни).

2. Препятствия за брак.

3. Въпросът за брака на духовните лица:

а) епископският сан и бракът;

б) вторият брак на овдовелите дякони и свещеници;

в) необходимо ли е тайнството свещенство непременно да следва подир тайнството брак.

4. Въпросът за божествените служби.

5. Постите.

6. Необходимостта всяка година да се свикват всеправославни събори.⁵⁴

Добавят се също и въпросите за възрастта на ръкоположение, за косите и облеклото на клириците.

Всички те, начело с въпроса за календара, се поставят на обсъждане със следните обновленски тенденции, присъщи на следвоенния православен либерализъм: отменяне на църковния юлиански календар, както за неподвижните, така и за подвижните празници; допускане възможността Пасхата да стане неподвижен празник, фиксиран в определен неделен ден; готовност да се приеме всяка нова по-съвършена календарна система, като дори не се изключва отказ от седмичния ред на дните; допускане на женен епископат, на втори брак за свещенослужителите, респ. на брак след ръкоположението, съкращаване продължителността на богослуженията и постите.

Обсъжда се също и възможността за обединяването на англиканите с Православната Църква. Така на петото заседание на Конгреса (23 май 1923) присъства като гост бившият Оксфордски епископ Гор заедно със съпровождащия го англикански свещеник Бъкстон. Гостът заема място отдалечно на патриарх Мелетий и му връчва два документа – единият съдържа подписите на 5000 англикански свещеника, които декларират, че не виждат пречки за пълно обединяване с православните, а вторият представлява доклад за условията на обединението.⁵⁵ Гор изразява голямата си радост, че присъства на Всеpravославния конгрес, «който се е събрал, за да обсъди различни църковни въпроси и главно въпроса за календара.»⁵⁶ «За нас,

които живеем на Запад, подчертава англиканският епископ, би било голямо духовно удовлетворение да се окажем в положение да празнуваме заедно големите християнски празници Рождество, Възкресение и Петдесетница.»⁵⁷ Да припомним – сам Мелетий Метаксакис бе изтъкнал в посланието си до предстоятелите на седемте поместни православни църкви, че календарната реформа е необходима, «за да се подпомогне всехристиянското единство, като всички, призвани чрез името на Господа, празнуват в един и същи ден Неговото Рождество и Възкресение.»⁵⁸ Ето че само три години след огласяването на Окръжното послание на Цариградската патриаршия от 1920 г. е налице и опитът за осъществяване на първата стъпка към сближаването с инославните, която то предвиждаше – «приемането на единен календар за едновременно празнуване на големите християнски празници.»⁵⁹ Впрочем не е за учудване, че дълго преди Конгресът да е стигнал до вземането на решения, патриарх Мелетий се обръща с молба към англиканина Гор «да съобщи на Кентърберийския архиепископ, че *„ние сме разположени да приемем новия календар, който Западът би изнамерил“*» (к.м. – е.Ф.).⁶⁰ Тенденцията, предначертала решението на «Всеpravославния» конгрес по календарния въпрос, е изречена тук с пределна откровеност.

Основната тема, която Константинополският конгрес обсъжда, е приемането на т.нар. «ново-

юлиански» или «поправен юлиански календар», дело на проф. М. Миланкович – един от участниците в Конгреса. Този календар практически съвпада с григорианския до 2800 г., когато ще се яви във високосите разлика от един ден, която обаче ще бъде изравнена през 2900 година. Удивителна изобретателност! Така хем се постига едновременно празнуване на големите християнски празници с инославните, хем пък православните традиционалисти могат да бъдат уверявани, че не е приет папският календар. Впрочем още по време на Конгреса патриарх Мелетий се стреми в класически йезуитски стил да успокои противниците на календарната реформа. На четвъртото заседание на Конгреса (21 май 1923) той огласява телеграма на Йерусалимския патриарх Дамян със следното съдържание: «Смяната на църковния календар не принася никаква полза и няма да бъде приета от нашата патриаршия, тъй като ни поставя в твърде неизгодно положение във все светите поклоннически места спрямо латинците.»⁶¹ «Съгласно тази телеграма – заявява Мелетий – Йерусалимската Църква не желае да преминем към григорианския календар и да празнуваме Пасха всякога заедно с латинците. Като се има предвид обаче, че ние не приемаме григорианския календар и че след определен брой години ще настъпи разлика между латинците и православните в празнуването на Пасхата, то претенциите на Йерусалимската Църква са отчасти удовлетворени.»⁶² Разбира се, Мелетий

пропуска да уточни, че «определеният брой години» са всъщност цели девет века!

* * *

Константинополският конгрес взема на 5 и 6 юни 1923 г. следните седем решения, които незабавно биват изпратени на Атинския архиепископ Хризостом Пападопулос:

1. За поправянето на юлианския календар и за определянето на Пасхата «въз основа на астрономически изчисления».

2. За условията, при които Православната Църква би участвувала в обсъждане на нов календар, «по-съвършен в научно и практическо отношение».

3. За брака на свещениците и дяконите след ръкоположението.

4. За втория брак на овдовелите свещеници и дякони.

5. С разнородно съдържание: долна граница на възрастта за ръкополагане в трите степени на свещенството; «материална и духовна задоволеност» на пастирите; стриженето на косите и външният вид на клириците; спазването на монашеските обети; препятствия за брак; празниците в чест на светци през седмицата като неприсъствени дни; пости.

6. За празнуването 1600-годишнината от Първия Вселенски събор в Никея (325–1925) и свикването на Всеpravославен събор.

7. Във връзка с решението на живоцърковническия събор в Москва (юни 1923 г.), който лишил от сан намиращия се в затвора руски патриарх Тихон.⁶³

Решението за «поправяне» на юлианския календар, което – забележете – отменя и юлианската пасхалия⁶⁴ завършва с текста: «Това реформиране на юлианския календар не е пречка за неговото по-нататъшно видоизменяне, което биха желали да приемат всички християнски църкви.»⁶⁵ Тази постановка е доразвита и конкретизирана във второто решение, където се казва дословно следното: «Всеправославният конгрес в Константинопол... моли Вселенската патриаршия след предварителна размяна на мнения с останалите православни църкви да съобщи на Обществото на народите, че *Православната Църква с охота желае да приеме бъдещия нов календар* (к. м. – е.Ф.), доколкото биха го приели всички християнски църкви... Православната Църква предпочита календар, в който е запазен редът на седмичните дни, *без обаче да се обвързва с това схващане, в случай че другите църкви се съгласят да приемат нов календар, който отменя реда на седмичните дни*» (к. м. – е.Ф.).⁶⁶ По-нататък в решението се изтъква, че със съгласието на «християнските църкви» Православната Църква е готова да празнува Христовата Пасха като неподвижен празник, фиксиран в определен неделен ден, с пожеланието «такава непо-

движна неделя на Пасхата да съответствува на действителната неделя на Господнето Възкресение, определена посредством научни методи.»⁶⁷

В същия този стил на православен модернизъм, излъчващ внушения за «престижно съзвучие със съвременността и икуменическа широта», са и следващите четири решения на Конгреса от 1923 г. В разрез с църковното Предание и каноните (26-то апостолско правило, 3-то и 6-то правило на VI Вселенски събор) третото и четвъртото решение допускат брак за свещениците и дяконите и след ръкоположението, както и втори брак за овдовелите клирици.⁶⁸ В петото решение се намира за правилно духовните лица да стрижат косите си и извън храма да носят цивилно облекло; призовават се поместните църкви да регулират за всеки отделен случай празнуването паметта на светците в делнични дни «до изнамирането и приемането на нов календар, който предвижда празнуването на определени празници само в неделя, за да се намали броят на неприсъствените дни.»⁶⁹ На практика това би означавало да се изработи нов месецослов. В шестото решение се отправя молба към Вселенската патриаршия да поеме инициативата за свикването на Всеправославен събор за разрешаване на всички въпроси, значими понастоящем за цялата Православна Църква.⁷⁰

«Тези неща не са присъщи на Съборната Църква» – с тия думи на св. Атанасий Велики⁷¹ биха могли

да се оценят лаконично дейността и решенията на «Всеpravославния» конгрес от 1923 г.

И наистина първите пет решения на «Всеpravославния» конгрес са в пълно противоречие с Преданието и каноническите норми на Съборната Православна Църква. Отменянето на юлианската пасхалия в разрез със седмо апостолско правило и с решението на I Вселенски събор, визирано в първо правило на Антиохийския събор, потенциално налага върху Константинополския конгрес тежки канонически санкции. Споменатите правила изрично забраняват Христовата Пасха да се празнува в един и същи ден с юдейската. Според новоюлианската (=григорианската) пасхалия Възкресение Христово понякога се празнува в един и същи ден с юдейската пасха, а често и преди нея. Забележително е, че отците на Антиохийския събор постановяват нарушителите на определението за празнуването на Пасхата да бъдат отлъчвани от Църквата без предварително разглеждане на извършеното от тях нарушение от местната църковна власт – строга присъда, която се среща изключително рядко в каноните. В подобен дух са и съборните постановления – Сигилиони на Източните патриарси от 1583 г. и 1848 г., както и Окръжното послание на Вселенския патриарх Кирил V от 1756 г., категорично осъждащи приелите григорианския календар и пасхалия.

С изключение на Финландската Църква нито една от останалите поместни православни църкви, приели

новия календар за празниците от минейния кръг, не дръзва да въведе и «новоюлианската» пасхалия (още едно изключение е Румънската Църква, която въвежда тази пасхалия през годините 1926 и 1929, но сетне отменя взетото решение). Това частично, половинчато прилагане на решението за календарната реформа издава покрай другите възможни съображения и гузна нерешителност да се поеме огромната каноническа вина от отменянето на единствено каноничната древноцърковна александрийска пасхалия.

Нито една от поместните църкви не приема и решенията на Конгреса, споменати в т. 3, 4 и 5, поради тяхното явно противоречие с църковното Предание и канони.

Дори и да пренебрегнем изтъкнатата неправомерност на Константинополския конгрес откъм състав и пълномощия, съдържателната страна на дейността му, неговите противоканонични решения, красноречиво свидетелствуват за пълната му несъстоятелност, за антиправославната същност на този – каква ирония – «Всеpravославен» конгрес.

Впрочем още по време на работата му вълната от негодувание не закъснява. Сам Атинският архиепископ Хризостом Пападопулос, един от инициаторите на календарната реформа, пише: «За съжаление Източните патриарси, които не взеха участие в Конгреса, от самото начало отхвърлиха с една дума всичките му решения.»⁷² А масонът А. Зервудакис в

студията си за Мелетий Метаксакис бележи: «Но (Мелетий – ск. м. – е.Ф.) срещна голяма съпротива, когато пожела да приложи в Константинопол някои образци от Америка, а също и заради новаторските му виждания относно календара, пасхалията, брака на клириците и други (к. м. – е. Ф.), които разви на Всеправославния конгрес и които породиха проблеми и силни протести.»⁷³

Ще напомня, че още на 1 юни 1923 г. духовници и миряни се събират в Цариград на митинг, който прераства в нападение срещу сградата на патриаршията с цел Мелетий да бъде низвергнат и прогонен от града.

Въпреки това на 25 юни Цариградският Синод все още под председателството на Мелетий се обръща писмено до поместните православни църкви, като заявява, че очаква тяхното «общо одобрение» на решението за църковно-календарната реформа, за да оповести «решението на Конгреса като решение на едната света съборна и апостолска Църква» (sic!).⁷⁴ Тази амбиция на масона Мелетий Метаксакис среща обаче сериозен отпор. Александрийският патриарх Фотий (1900–1925) в послание от 25 юни 1923 г. до Антиохийския патриарх Григорий IV (1906–1928) окачествява календарната реформа като «безцелна, неканонична и вредна.»⁷⁵ Според патриарх Фотий постановленията на Конгреса в Цариград «миришат на ерес и схизма.»⁷⁶ От своя страна патриарх Григорий IV в послание до все-

ленския патриарх от 7 октомври 1923 г. изтъква, че решението за промяната на календара е взето прибързано и че прилагането му «е преждевременно и съмнително.»⁷⁷ Антиохийският патриарх изпраща препис от посланието на патриарх Фотий до руския митрополит Антоний (Храповицки) в Карловац с грамота, в която се казва: «... от него (посланието на Фотий – ск. м. – е. Ф.) можете да получите определено понятие за мнението на тримата Източни патриарси относно засегнатите от Константинополското събрание въпроси.»⁷⁸ Също и Йерусалимският патриарх Дамян (1897–1931) в телеграма до Цариградския патриарх от 6 септември 1923 г. подчертава: «Невъзможно е за нашия Патриархат да приеме промяната на църковния календар, тъй като тя ни поставя в твърде неизгодно положение във всесветите поклоннически места спрямо латинците и поради опасността от прозелитизъм.»⁷⁹

Патриарх Мелетий IV не се стеснява да си послужи и с измама, за да постигне противоправославните си реформаторски цели. С писмо от 10 юли 1923 г. той се опитва да излъже Финландския архиепископ Серафим, че новото времеизчисление е прието за църковна употреба «съгласно общото мнение и решение на православните църкви»⁸⁰ (к. м. – е. Ф.). По същия начин бива заблуден и руският патриарх Тихон. Смятайки че календарната реформа е възприета от цялата Православна Църква, той издава разпореждане да се въведе новият

календар в диоцеза на Руската Църква. Народът обаче се противопоставя решително на това новаторство. Когато чрез Задграничния Архиерейски Синод се изяснява истината, патриаршеското разпореждане бива отменено. От името на руските йерарси зад граница Киевският митрополит Антоний обявява, че решенията на Константинополския конгрес «за реформиране на църковния календар не могат да бъдат приети от Руската Православна Църква зад граница, понеже противоречат на св. канони и на древната църковна практика, осветена от Вселенските събори.»⁸¹

В писмо от 21 юни 1923 г. Сръбският патриарх Димитрий уведомява Мелетий Метаксакис, че е съгласен с решението на Конгреса за календарната реформа, при условие че то бъде приложено едновременно във всички православни църкви.⁸² Кипърският архиепископ Кирил в телеграма и писмо от 5 септември 1923 г. предлага да се отложи прилагането на взетите решения, докато се постигне съгласие на всичките църкви и се избегне едно печално разединение и схизма в Православната Църква⁸³. Единствено Букурещкият митрополит Мирон (Кристя) в писмо от 17 декември 1923 г. съобщава, че Румънската Църква е приела решението на Конгреса с уточнението, че то ще бъде приложено през 1924 г.⁸⁴

Че поместните църкви са били подлагани на външен натиск да приемат решението за календар-

ната реформа, е загатнато в следното откровено изявление на Атинския архиепископ Хризостом Пападопулос: «Посланиците на Румъния и Сърбия в Атина постоянно питаха Атинския архиепископ защо е това бавене в прилагането решението на Конгреса»⁸⁵. А в един доклад на Еладската Църква след въвеждането на новия календар в нейния диоцез (1924 г.) четем: «за съжаление... тази промяна (на календара – ск. м. – е.Ф.) не стана с проучване и предварителна подготовка, а главно под въздействие на външни фактори»⁸⁶ (к. м. – е.Ф.) Впрочем грубата намеса на светските власти при налагането на новия календар за църковна употреба в Гърция, Румъния и Финландия е засвидетелствувана и от вълната насилия срещу православните, дръзнали да отстояват своята отеческа вяра.

Самият Атински архиепископ Хризостом Пападопулос, един от най-активните поддръжници на календарната реформа, намира за целесъобразно църковно-календарният въпрос да бъде обсъден отново от Архиерейския събор на Еладската Църква във връзка с настояването на Александрийския патриарх Фотий за свикване на Вселенски събор.⁸⁷ Впрочем самата Константинополска патриаршия в съответствие с т. 2 от шестото решение на «Всеpravославния» конгрес⁸⁸ искала да свика Вселенски събор още през 1925 г. Обаче въз основа на горчивия опит от Конгреса през 1923 г. Сръбската Църква отправя искане на този събор да

участвуват всички автокефални църкви и той да бъде свикан само след сериозна подготовка в комисии на автокефалните църкви и в обща подготвителна конференция или Просинод.⁸⁹

Във връзка с подготовката на Всеправославния събор през 1930 г. се свиква междуправославна комисия в манастира Ватопед на Атон. Както отбелязва Касандрийският митрополит Иринеи от Еладската Църква, представителят на Сръбската патриаршия, Охридският митрополит Николай (Велимирович †1956), йерарх с праведен живот и висока образование, се е съгласил делегацията на Сръбската Църква да вземе участие в работата на комисията, само след като му било заявено, че тази междуправославна комисия няма нищо общо с «Всеправославния» конгрес в Цариград, който взел решението за промяната на календара. «В противен случай сърбите биха осъдили Вселенската патриаршия», пише митрополит Иринеи.⁹⁰ Според свидетелството на бившия Флорински митрополит Хризостом (†1955), първойерарх на Гръцката Църква на истинските православни християни, представителите на Сръбската и Полската Църква в междуправославната комисия смятали «по същество за схизматици» представителите на поместните църкви, възприели новия календар, и се въздържали да влизат в молитвено общение с тях.⁹¹

Обаче въпреки реакцията срещу решенията на Конгреса от 1923 г. за църковно-календарната ре-

форма, въпреки категоричното отхвърляне на другите му противоканонични решения т.нар. «новоюлиански календар» постепенно се възприема от управителните органи на редица поместни църкви.⁹² Приемникът на Мелетий Метаксакис Григорий VII, заобиколен от последователи и креатури на своя предшественик, въвежда през март 1924 г. новия календар в диоцеза на Константинополската патриаршия. На 1 март 1924 г. към новия стил преминава и Еладската Църква. Тогава Атинският архиепископ Хризостом Пападопулос едва ли си е спомнял собственото си твърдение още като архимандрит в изложението на петчленната комисия по въпроса за календарната реформа от януари 1923 г. до гръцкото правителство: *«никоя от тях (поместните Православни църкви – ск. м. – е.Ф.) не може да се отдели от останалите и да приеме новия календар, без да стане схизматична спрямо другите.»*⁹³ (к. м. – е.Ф.) Румънската Църква приема «новоюлианския» календар на 1 октомври 1924 г. срещу което получава от Цариград патриаршеско достойнство, каквото тя дотогава исторически не е имала.⁹⁴ Както вече бе споменато, в битността си на Александрийски патриарх Мелетий Метаксакис прокарва новия календар и в Александрийската Църква. Според устно заявление на Емеския митрополит Александър, направено през юли 1948 г., Антиохийският патриархат бил принуден да приеме новия календар

вследствие натиска от страна на арабите в Америка, без чиято материална помощ той не би могъл да се издържа.⁹⁵

Този тъжен низ от факти може да бъде продължен. Но и това е достатъчно, за да се очертаят трагичните последици от «Всеpravославния» конгрес в Константинопол. Прилагането – макар и частично – на неговото противоканонично решение за църковно-календарната реформа разкъсва вековното литургично единство на Православната Църква, нарушава вселенското единство на поместните църкви, предизвиква разделение в самите поместни църкви между привържениците на светоотеческия еортологий (църковния календар) и възприелите т. нар. «поправен юлиански» календар. «Всеpravославният» или, ако го наречем по същество, противopravославният конгрес в Цариград е първият съдбовен пробив в единството на Православието през двадесетото столетие. Именно чрез него в Православната Църква се настани троянският кон на икуменизма, от чиято утроба продължават да излизат все нови и нови лъжепророци на Ваал, които се силят да съборят свещените олтари на Православието, за да изградят върху техните отломъци капищата на ереста и заблудата.

Съкращения

ЖМП – Журнал Московской Патриархии

ΒΕΠΕΣ – Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλη-

σιαστικῶν Συγγραφέων. Ἐκδόσεως Ἀποστολικῆς Δια-
κονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΟΕΜ – Ὁρθόδοξος Ἐνστασις καὶ Μαρτυρία, τρι-
μηνιαία ἔκδοσις Ἱερᾶς Συνόδου Ἐνισταμένων.

Бележки

1. Т. Събев. Църковно-календарният въпрос. С.,
Синодално издателство, 1968, с. 33–34, 54, 58, 62, 64.

2. там, с. 33–34.

3. С. Троицкий. Будем вместе бороться с опасностью. –
ЖМП, 1950, № 2, с. 46.

4. Срв. Архим. Константин. Пастырское богословие.
Часть II, New York, Holy Trinity Russian Orthodox Monas-
tery, 1961, с. 9–10.

5. Вж. Г. Τσέτση. Ἡ συμβολή τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατ-
ριαρχείου στὴν ἵδρυση τοῦ Παγκοσμίου Συμβολίου
Ἐκκλησιῶν. Κατερίνη, 1988, σελ. 31–51.

6. цит. по Ἐβδομήκοντα ἔτη οἰκουμενιστικῆς ἀποσ-
τασίας. – ΟΕΜ, τεῦχη 18–21, (Ἰανουάριος–Δεκέμβριος
1990), σελ. 99.

7. цит. по Οἱ ἐμπνευσταὶ καὶ πρωτεργάται τῆς καινο-
τομίας: Οἱ δύο οὔτοι Λούθηροι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας. – ΟΕΜ, τεῦχη 17 (Ὀκτώβριος–Δεκέμβριος 1989)
, σελ. 74, adn.17.

8. А. Буевский. Патриарх Константинопольский Меле-
тий IV и Русская Православная Церковь. – ЖМП, 1953, №
3, с. 30.

9. Οἱ ἐμπνευσταὶ καὶ πρωτεργάται..., σελ. 74, adn. 17.

10. ibidem.

11. Δ. Μπατιστάτου. Ἀνατύπωσις, Ἐπιμέλεια, Εἰσα-
γωγή: Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις τοῦ ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει Πανορθοδόξου Συνεδρίου 10.05.–8.06.1923.
Ἀθήναι, 1982, σελ. δ΄.

12 А. Буевский, пос. стат., с. 29

13 А. Δ. Δελημπλάση. Πάσχα Κυρίου (Δημιουργία, Ἀνακαίνισις καὶ Ἀποστασία). Ἀθήναι, 1985, σελ. 661.

14. Най-близки идейни съратници на Мелетий Метаксакис са митрополит Герман Стринопулос, впоследствие екзарх на Западна Европа и постоянен представител на Константинополската патриаршия на икуменическите конференции; архимандрит Хризостом Пападопулос, покъсно Атински архиепископ, и известният икуменист Амилкас Аливизатос, професор в Богословския факултет на Атинския университет.

15. цит. по Δελημπλάση, op.cit. σελ. 661.

16. ibidem.

17. ibidem.

18. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. δ΄.

19. цит. по Δελημπλάση, op. cit., σελ. 662.

20. ibidem, σελ. 663.

21. вж. Църковен вестник, бр. 13, 1929, с. 152, кол. 2.

22. цит. по Буевский, пос. стат., с. 36.

23. Така се нарича съборът на всички епископи на Англиканската църква, който се свиква в резиденцията на Кентърберийския архиепископ и примас на цяла Англия веднъж на 10 години. На Ламбетските конференции след обсъждане се взимат решения по въпроси из областта на вероучението, нравствеността, църковното устройство и практика, междуцърковните отношения и т. н.

24. цит. по Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 5.

25. цит. по Троицкий, пос. стат., с. 37.

26. Ὁ οἰκομενικὸς πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης (1871–1935) α) ὁ Μασῶνος, β) ὁ Νεωτεριστής, γ) ὁ οἰκουμενιστής. – ОЕМ, τεύχη 18–21, (Ἰανουάριος–Δεκέμβριος 1990), σελ. 149.

27. ibidem.

28. ibidem, σελ. 151.

29. *ibidem*, σελ. 152.
30. *ibidem*, σελ. 151.
31. *ibidem*, σελ. 152.
32. Δελημπάση, *op. cit.*, σελ. 663.
33. *ibidem*.
34. *ibidem*.
35. ΒΕΠΕΣ, 55, 123.
36. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 650–651.
37. *ibidem*, σελ. 652.
38. *ibidem*, σελ. 651.
39. Μπατιστάτου, *op. cit.* σελ. 5.
40. *ibidem*.
41. *ibidem*.
42. *ibidem*, σελ. 6.
43. *ibidem*, σελ. 13–14.
44. *ibidem*, σελ. 6–7.
45. *ibidem*, σελ. 20.
46. С. Троицкий. По въпроса за втория брак на свещениците. – Църковен вестник, 1949, бр. 39–40, с. 1–2.
47. цит. по архим. Серафим. Православният възглед върху стария и новия стил на календара. (Машинопис), С., 1972, с. 32–33.
48. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 36.
49. *ibidem*, σελ. 11, 23.
50. *ibidem*, σελ. 29.
51. цит. по архим. Серафим, пос. съч., с. 31.
52. Ὁ οἰκομενικὸς πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης..., σελ. 155.
53. 37 Ап. пр., 5 пр. на I Всел. съб., 19 пр. на VI Всел. съб., 6 пр. на VII Всел. събор.
54. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 24–26.
55. Ὁ οἰκομενικὸς πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης..., σελ. 157.
56. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 86.

57. *ibidem*.
58. *ibidem*, σελ. 6.
59. Οἱ ἐμπνευσταὶ καὶ πρωτεργάται..., σελ. 74, adn. 17.
60. *ibidem*, σελ. 88.
61. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 69.
62. *ibidem*.
63. *ibidem*, σελ. 211–222.
64. Т. 8 от това решение гласи: «Определянето на пасхалното пълнолуние да става въз основа на астрономически изчисления, като се имат предвид съвременните научни данни» (Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 212).
65. Πρακτικὰ καὶ Ἀποφάσεις..., σελ. 212.
66. *ibidem*, σελ. 214.
67. *ibidem*, σελ. 215.
68. *ibidem*, σελ. 215–218.
69. *ibidem*, σελ. 219–220
70. *ibidem*, σελ. 221.
71. ΒΕΠΕΣ, 33, 153.
72. Ἀρχιεπισκόπου Χρισοστόμου. Ἡ Διόρθωσις τοῦ Ἰουλιανοῦ Ἡμερολόγιου ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἑλλάδος. Ἀθῆναι, 1933, σελ. 31-38. – цит. по OEM, τεῦχη 18–21, (Ἰανουάριος–Δεκέμβριος 1990), σελ. 154, adn. 12.
73. цит. по OEM, τεῦχη 18–21, (Ἰανουάριος–Δεκέμβριος 1990), σελ. 154, adn. 12.
74. Ὁρθοδοξία, 1926, σελ. 62. – цит. по Δελημπάση, *op.cit.*, σελ. 671.
75. Църковен вестник, 1923, бр. 41, с. 5.
76. пак там.
77. Δελημπάση, *op. cit.*, σελ. 672.
78. Църковен вестник, 1923, бр. 41, с. 6.
79. Ὁρθοδοξία, 1926, σελ. 62. – цит. по Δελημπάση, *op.cit.*, σελ. 672.
80. вж. Церковные Ведомости, № 19, 20, 1/14-15/28.X.1923.

81. Ὁρθοδοξία, 1926, σελ. 62. – цит. по Δελημπάση, op.cit., σελ. 672.
82. ibidem, σελ. 64-65.
83. ibidem, σελ. 68-69.
84. ibidem, σελ. 65-68.
85. Δελημπάση, op. cit., σελ. 673
86. Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Τὸ Ἡμερολογιακὸν Ζήτημα. Ἀθῆναι, 1971, σελ. 7–8. – цит. по OEM, τεῦχος 17, (Ὀκτώβριος – Δεκέμβριος 1989), σελ. 69, adn. 6.
87. Δελημπάση, op. cit., σελ. 673.
88. вж. по-горе решението на конгреса.
89. вж. С. Троицкий. Будем вместе бороться..., с. 46–47.
90. цит. по OEM, τεῦχος 17, (Ὀκτώβριος – Δεκέμβριος 1989), σελ. 69, adn. 6.
91. ibidem.
92. Както вече бе отбелязано, новият календар се приема само за минейния кръг на неподвижните празници, въпреки че в решението на Конгреса се предвижда промяна и на пасхалията. Датата на Христовата Пасха продължава да се определя според древноцърковната александрийска пасхалия.
93. Ἐφμερίς τῆς Κυβερνήσεως τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, τεῦχος πρῶτον, ἀριθ. φυλ. 24/25.01.1923, § 8. – цит. по OEM, τεῦχος 17, (Ὀκτώβριος – Δεκέμβριος 1989), σελ. 73, adn. 15.
94. архим. Серафим, пос. съч. с. 37–38.
95. пак там.

Публикувано в сп. «Православно слово» № 9, 1993 г., с. 10–15; № 12, с. 7–14.